

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

I.Θ. ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΟΣ
Αρ. Αίτησης 34369/97

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

6 Απριλίου 2000

I.Θ. ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σχετικά με την υποθεση Θλιμμένου κατά της Ελλάδος
Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
συνεδριάζον υπό διευρυμένη σύνθεση, αποτελούμενο από
τους ακόλουθους δικαστές :

ΚΟΣ L. WILDHABER, Πρόεδρος,
ΚΑ Ε. PALM,
ΚΟΣ L. FERRARI BRAVO,
ΚΟΣ L. CAFLISCH,
ΚΟΣ J.P. COSTA,
ΚΟΣ W. FUHRMANN,
ΚΟΣ K. JUNGWIERT,
ΚΟΣ M. FISHBACH,
ΚΟΣ B. ZUPANCIC,
ΚΑ Ν. VAJIC

1

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα.

Service de Traductions du Ministère des Affaires Etrangères de la
République Hellénique, Athènes

HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
Translations Service, Athens

κος J. HEDIGAN,
 κα W. THOMASSEN,
 κα M. TSATSA - NIKOLOVSKA,
 κος T. PANTIRU,
 κος E. LEVITS,
 κος K. TRAJA,
 κος G. KOUMANTOS, ad hoc δικαστής
 και επίσης από την Αναπληρώτρια Γραμματέα κα M. DE BOER-
 BUQUICCHIO,

Αφού συσκέφθηκε κατά νόμον κεκλεισμένων των θυρών την 1^η
 Δεκεμβρίου 1999 και την 15^η Μαρτίου 2000, εκδίδει την
 ακόλουθη απόφαση η οποία υιοθετήθηκε την 15^η Μαρτίου 2000:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ :

1. Η υπόθεση παραπέμφθηκε στο Δικαστήριο σύμφωνα με τις
 ισχύουσες διατάξεις πουν τεθεί σε ισχύ το Πρωτόκολλο Αρ.
 11 της Συνθήκης για την Προστασία των Ανθρωπίνων
 Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών («Η Συνθήκη»), από
 την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρώπινων Δικαιωμάτων («η
 Επιτροπή») την 22^η Μαρτίου 1999 (Άρθρο 5 παρ. 4 του
 Πρωτοκόλλου Αρ. 11 και πρώην Άρθρα 47 και 48 της
 Συνθήκης).

1. Η υπόθεση ξεκίνησε από μία αίτηση (αρ. 34369/97) κατά
 της Ελληνικής Δημοκρατίας η οποία υπεβλήθη στην Επιτροπή
 σύμφωνα με το πρώην Άρθρο 25 της Συνθήκης από Έλληνα
 πολίτη τον κ. **I.Θ.** («ο αιτών») την 18^η
 Δεκεμβρίου 1996. Ο αιτών ισχυρίσθηκε ότι η άρνηση των
 αρχών να τον διορίσουν σε θέση ορκωτού λογιστή λόγω της
 ποινικής καταδίκης του για απείθειά του, λόγω των
 θρησκευτικών του πεποιθήσεων, σε διαταγή να φορέσει

στρατιωτική στολή, ήταν κατά παράβαση των Αρθρών 9 και 14 της Συνθήκης και ότι η σχετική διαδικασία που είχε εγείρει ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν διεξήχθη σύμφωνα με το Άρθρο 6 παρ. 1 της Συνθήκης. Στις παρατηρήσεις του που υπέβαλε την 20η Οκτωβρίου 1997 εις απάντηση των παρατηρήσεων της Ελληνικής Κυβέρνησης «η Κυβέρνηση» σχετικά με το παραδεκτόν και την ουσία της υποθέσεως, κατήγγειλε επίσης παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1.

3. Η Επιτροπή κήρυξε την αίτηση ως μερικώς παραδεκτή την 12^η Ιανουαρίου 1998. Στην έκθεσή της της 4^{ης} Δεκεμβρίου 1998 (πρώην Άρθρο 31 της Συνθήκης), εξέφρασε την άποψη ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 9 της Συνθήκης σε συνδυασμό με το Άρθρο 14 (22 ψήφοι έναντι 6), ότι δεν υφίστατο ανάγκη να εξετασθεί εάν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 9, εξεταζόμενου μόνου του, (21 ψήφοι έναντι 7), και ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 6 παρ. 1 (ομόφωνα)¹.

4. Την 31^η Μαρτίου 1999 η σύνθεση του Διευρυμένου Τμήματος καθόρισε ότι η υπόθεση πρέπει να κριθεί από το Διευρυμένο Τμήμα (Κανόνας 100 παρ. 1 των Κανόνων του Δικαστηρίου). Ο κ. Ροζάκης, ο δικαστής που εξελέγη για την Ελλάδα, ο οποίος είχε λάβει μέρος στην εξέταση της υπόθεσης από την Επιτροπή, απεσύρθη από την σύνθεση του Διευρυμένου Τμήματος (Κανών 28). Η Κυβέρνηση κατόπιν τούτου, διόρισε τον κ. Γ. Κουμάντο να συμμετάσχει ως ad hoc δικαστής (Άρθρο 27 παρ. 2 της Συνθήκης και Κανών 29 παρ.1).

=====

1. Σημείωση από την Γραμματεία. Το πλήρες κείμενο της γνωμοδότησης της Επιτροπής και των δύο ξεχωριστών γνωμοδοτήσεων που περιέχονται στην έκθεση, θα επισυναφθούν ως παράρτημα στην τελική έντυπη μορφή της απόφασης (στις επίσημες εκθέσεις επιλεγμένων αποφάσεων του Δικαστηρίου), αλλά εντωμεταξύ ανιίγραφο της έκθεσης της Επιτροπής είναι διαθέσιμο στην Γραμματεία.

5. Τόσο ο αιτών όσο και η Κυβέρνηση υπέβαλαν από ένα μνημόνιο.

ο. Η υπόθεση εκδικασθηκε ενώπιον ακροατηρίου στο Κατάστημα του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο, την 1^η Δεκεμβρίου 1999.

Ενώπιον του Δικαστηρίου παρέστησαν :

(α) εκ μέρους της Κυβέρνησης

ο κ. Π. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Νομικός Σύμβουλος

Νομικό Συμβούλιο του Κράτους,

Εντεταλμένος του καθ' ου

ο κ. Κ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Βοηθός Νομικός Σύμβουλος

Νομικό Συμβούλιο του Κράτους

Συνήγορος

(β) εκ μέρους του αιτούντος

ο κ. Ν. ΑΛΕΒΙΖΑΤΟΣ, του Δικηγορικού Συλλόγου

Αθηνών,

Συνήγορος

Το Δικαστήριο άκουσε τις προτάσεις του κ. Αλεβιζάτου και του κ. Γεωργιάδη.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

1. ΠΡΑΓΜΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

Α. Η καταδίκη του αιτούντος για απείθεια κατά της αρχής.

1. Την 9^η Σεπτεμβρίου 1983 το Διαρκές Στρατοδικείο αποτελούμενο από έναν στρατοδίκη και τέσσερα ακόμη μέλη καταδίκασε τον αιτούντα, Μάρτυρα του Ιεχωβά, για απείθεια σε εντολή να φορέσει την στρατιωτική στολή σε καιρό

γενικής επιστράτευσης. Ωστόσο, το δικαστήριο έκρινε σύμφωνα με το Άρθρο 70 (β) του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα και σύμφωνα με το Άρθρο 84 παρ. 2 (α) του Ποινικού Κώδικα ότι υπήρχαν ελαφρυντικά και καταδίκασε τον αιτούντα σε φυλάκιση τεσσάρων ετών. Ο αιτών αφέθη προσωρινά ελεύθερος μετά από δύο έτη και μία ημέρα.

Β. Η ΑΡΝΗΣΗ ΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΑΙΤΟΥΝΤΟΣ ΣΕ ΘΕΣΗ ΟΡΚΩΤΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗ

8. Τον Ιούνιο 1988 αιτών συμμετείχε σε δημόσιο διαγωνισμό για τον διορισμό δώδεκα ορκωτών λογιστών, ελεύθερο επάγγελμα στην Ελλάδα. Κατατάχθηκε δεύτερος ανάμεσα σε εξήντα υποψηφίους. Ωστόσο την 8^η Φεβρουαρίου 1989 το Εκτελεστικό Συμβούλιο του Ελληνικού Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών (το οποίο εφεξής θα αποκαλείται ως «το Συμβούλιο», αρνήθηκε να τον διορίσει με την αιτιολογία ότι είχε καταδικαστεί για κακούργημα .

Γ. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

9. Την 8^η Μαΐου 1989 ο αιτών προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας επικαλούμενος, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα της ανεξιθρησκείας και ισότητας ενώπιον του νόμου, όπως κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα και την Συνθήκη. Ο αιτών επίσης ισχυρίσθηκε ότι δεν είχε καταδικαστεί για κακούργημα αλλά για λιγότερο σοβαρό παράπτωμα.

10. Την 18^η Απριλίου 1991 το Τρίτο Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας συνεδρίασε. Την 25^η Μαρτίου 1991 απεφάσισε να παραπέμψει την υπόθεση στην ολομέλεια λόγω των σημαντικών θεμάτων που ανέκυπταν. Η άποψη του Τμήματος ήταν ότι το Άρθρο 10 του Νομοθετικού Διατάγματος

3329/1955 προέβλεπε ότι πρόσωπο το οποίο δεν μπορούσε να διορισθεί σε δημόσια θέση δεν μπορούσε να διορισθεί ως ορκωτός λογιστής. Επίσης, σύμφωνα με το Άρθρο 22 παρ. 1 του Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων, κανένα πρόσωπο το οποίο είχε καταδικαστεί για κακούργημα δεν μπορούσε να διορισθεί σε δημόσια θέση. Ωστόσο, η διάταξη αυτή αναφερόταν σε καταδίκες από δικαστήρια που έχουν συγκροτηθεί σύμφωνα με το Άρθρο 87 παρ. 1 του Συντάγματος. Αυτό δεν ίσχυε για τα διαρκή στρατοδικεία λόγω του ότι η πλειοψηφία των μελών τους δεν ήταν μέλη του δικαστικού σώματος περιβαλλόμενα από τις ίδιες εγγυήσεις ανεξαρτησίας όπως οι πολίτες συνάδελφοί τους, όπως προβλέπεται από το Άρθρο 96 παρ. 5 του Συντάγματος. ως εκ τούτου, η καταδίκη του αιτούντος από το Διαρκές Στρατοδικείο Αθηνών δεν μπορούσε να ληφθεί υπ' όψιν και η απόφαση του Συμβουλίου να μην διορίσει τον αιτούντα ως ορκωτό λογιστή έπρεπε να ακυρωθεί.

21. Την 21^η Ιανουαρίου 1994 συνεδρίασε η ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας. Την 11^η Νοεμβρίου 1994 το δικαστήριο απεφάσισε ότι το Συμβούλιο είχε πράξει κατά νόμον όταν, με σκοπό την εφαρμογή του Άρθρου 22 παρ. 1 του Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων, είχε λάβει υπ' όψιν του την καταδίκη του αιτούντος από το Διαρκές Στρατοδικείο Αθηνών. Το Άρθρο 96 παρ. 5 του Συντάγματος προέβλεπε ότι τα στρατοδικεία θα εξακολουθούσαν να λειτουργούν όπως ίσχυε στο παρελθόν μέχρις ότου τεθεί σε ισχύ ο νέος νόμος ο οποίος θα άλλαζε την σύνθεσή τους. Παρόμοιος νόμος δεν έχει τεθεί μέχρι τώρα σε ισχύ. Το Συμβούλιο της Επικρατείας περαιτέρω αποφάσισε να παραπέμψει την υπόθεση

εκ νέου στο Τρίτο Τμήμα και παρήγγειλε όπως αυτο εξετάσει τα υπόλοιπα θέματα.

12. Η απόφαση της 11^{ης} Νοεμβρίου 1994 ελήφθη κατά πλειοψηφία. Η μειοψηφία έκρινε ότι, εφόσον είχαν περάσει εννέα έτη από την ημερομηνία κατά την οποία είχε τεθεί σε ισχύ το Σύνταγμα χωρίς να έχει τεθεί σε ισχύ ο Νόμος που προέβλεπε το Άρθρο 96 παρ. 5 οι εγγυήσεις ανεξαρτησίας που απαιτούνταν από τους πολιτικούς δικαστές έπρεπε να ισχύσουν και για τα υπάρχοντα στρατοδικεία. Εφόσον δεν ήταν αυτή η περίπτωση με το Διαρκές Στρατοδικείο Αθηνών, η αίτηση του κ. Θλιμμένου ακύρωση έπρεπε να επιτραπεί.

3. Την 26^η Οκτωβρίου 1995 το Τρίτο Τμήμα συνεδρίασε εκ νέου. Την 28^η Ιουνίου 1996 απέρριψε την αίτηση του κ. Θλιμμένου για ακύρωση, κρίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι η αδυναμία του Συμβουλίου να τον διορίσει δεν σχετιζόταν με τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις αλλά με το ότι είχε διαπράξει ποινικό αδίκημα.

1.1. ΣΧΕΤΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

A. Διορισμός σε θέση ορκωτού λογιστή

14. Μέχρι την 30η Απριλίου 1993 μόνο μέλη του Ελληνικού Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών μπορούσαν να παρέχουν υπηρεσίες ορκωτού λογιστή στην Ελλάδα.

15. Το Άρθρο 10 του Νομοθετικού Διατάγματος 3329/1955 όπως τροποποιήθηκε από το Άρθρο 5 του Προεδρικού Διατάγματος 15/1989, προέβλεπε ότι ένα πρόσωπο που δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις για διορισμό σε δημόσια θέση δεν μπορούσε να διορισθεί ως ορκωτός λογιστής.

16. Σύμφωνα με το Άρθρο 22 παρ. 1 του Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων, κανένα πρόσωπο καταδικασθέν για κακούργημα δεν μπορεί να διορισθεί σε δημόσια θέση.

17. Την 30η Απριλίου 1993 το μονοπώλιο του Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών καταργήθηκε. Οι περισσότεροι ορκωτοί λογιστές έγιναν μέλη της Εταιρίας Ορκωτών Ελεγκτών (ΕΠΕ).

Β. Το ποινικό αδίκημα της απείθειας

18. Το Άρθρο 70 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα που ίσχυε μέχρι το 1995 προέβλεπε ότι :

«Πρόσωπο που υπηρετεί στις ένοπλες δυνάμεις το οποίο έχει λαβει εντολή από τον διοικητή του να εκτελέσει ένα καθήκον, αρνηθεί ή αδυνατεί να εκτελέσει την εντολή θα τιμωρείται -

(α) εάν η πράξη διαπραχθεί ενόπιον του εχθρού ή ενόπλων εξεγερθέντων, με θάνατο

(β) σε καιρό πολέμου ή ένοπλης εξέγερσης ή κατά την διάρκεια πολιορκίας ή γενικής επιστράτευσης, με θάνατο ή, εάν υπάρχουν ελαφρυντικά, με ισόβια κάθειρξη ή φυλάκιση τουλάχιστον πέντε ετών και

(γ) σε κάθε άλλη περίπτωση, με φυλάκιση από έξι μήνες μέχρι δύο έτη.

19. Δυνάμει του Προεδρικού Διατάγματος 506/1974, κατά τον χρόνο σύλληψης του αιτούντος, η Ελλάδα θεωρείτο ότι ευρίσκεται σε κατάσταση γενικής επιστράτευσης. Το εν λόγω Προεδρικό Διάταγμα εξακολουθεί να βρίσκεται σε ισχύ.

20. Το Άρθρο 84 παρ. 2 (α) του Ποινικού Κώδικα προβλέπει ότι δύναται να επιβληθεί μικρότερη ποινή σε πρόσωπα τα οποία, πριν διαρπάξουν το έγκλημα, διήγαν έντιμο βίο.

21. Σύμφωνα με το Άρθρο 1 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα που ίσχυε μέχρι το 1995, παραπτώματα τα οποία τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον 5 ετών, θεωρούνταν ως κακουργήματα. Παραπτώματα που τιμωρούνται με στερητική της ελευθερίας ποινή μέχρι πέντε έτη θεωρούνται ως πλημμελήματα.

22. Σύμφωνα με τον Νέο Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα του 1995 απείθεια που δεν διαπράττεται σε καιρό πολέμου ή ενώπιον του εχθρού θεωρείται ως πλημμέλημα.

23. Το δικαίωμα των αντιρρησίων συνείδησης να μην εκπληρώνουν στρατιωτική θητεία.

23. Σύμφωνα με το εδάφιο 2(4) του Νόμου 731/1977, εκείνοι οι οποίοι αρνούνταν να εκπληρώσουν άοπλη στρατιωτική θητεία λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων καταδικάζονταν σε στερητική της ελευθερίας ποινή αντίστοιχη με εκείνη της άοπλης θητείας, δηλ. λιγότερο από πέντε έτη.

24. Ο Νόμος 2510/1997, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 27^η Ιουνίου 1997, δίδει το δικαίωμα στους αντιρρησίες συνείδησης να εκπληρώνουν πολιτική θητεία αντί της στρατιωτικής. Σύμφωνα με το εδάφιο 23(1) και (4) του εν λόγω νόμου, πρόσωπα τα οποία είχαν καταδικαστεί για απείθεια στο παρελθόν είχαν την δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση για την αναγνώρισή τους ως αντιρρησίες συνείδησης. Ένα από τα αποτελέσματα της αναγνώρισης αυτής ήταν η διαγραφή της καταδίκης τους από το ποινικό τους μητρώο.

25. Οι αιτήσεις σύμφωνα με το εδάφιο 23(1) και (4) του Νόμου 2510/1997 έπρεπε να υποβληθούν εντός διαστήματος τριών μηνών από την 1^η Ιανουαρίου 1998. Εξετάζονταν από

την επιτροπή που γνωμοδοτεί για τον Υπουργό Εθνικής Αμύνης σχετικά με την αναγνώριση των αντιρρησιών συνείδησης. Η επιτροπή έπρεπε να εφαρμόσει το εδάφιο 18 του Νόμου 2510/1997 το οποίο προβλέπει :

«Πρόσωπα τα οποία επικαλούνται τις θρησκευτικές ή ιδεολογικές τους πεποιθήσεις για να μην εκπληρώσουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις για λόγους συνείδησης δύνανται να αναγνωρισθούν ως αντιρρησίες συνείδησης...»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΟ

1. ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

26. Στην αρχική του αίτηση προς την Επιτροπή ο αιτών είχε καταγγείλει σύμφωνα με τα Άρθρα 9 και 14 της Συνθήκη την αδυναμία των αρχών να τον διορίσουν σε θέση ορκωτού λογιστή και σύμφωνα με το Άρθρο 6 παρ. 1 σχετικά με την διαδικασία την οποία είχε εγείρει προς τον σκοπό αυτό. Μόνο στις παρατηρήσεις του εις απάντηση των παρατηρήσεων της Κυβέρνησης σχετικά με το παραδεκτόν και την ουσία της αιτήσης ο αιτών είχε επίσης καταγγείλει την παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1. Η Επιτροπή έκρινε την εν λόγω καταγγελία ως απαράδεκτη λόγω του ότι δεν είχε υποβληθεί εντός του εξαμήνου διαστήματος που προβλέπεται από την Συνθήκη.

27. Στο μνημόνιό του ενώπιον του Δικαστηρίου ο αιτών παραδέχθηκε ότι το Δικαστήριο ήταν αρμόδιο να εξετάσει την καταγγελία του σύμφωνα με το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1. Παρότι η εν λόγω καταγγελία δεν είχε σαφώς διατυπωθεί στο έντυπο της αίτησης, τα γεγονότα που την υποστήριζαν είχαν εκτεθεί σε αυτή. Τα όργανα της Συνθήκης

ήταν ελεύθερα να τους αποδώσουν την κατάλληλη νομική βάση.

28. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το πλαίσιο της δικαιοδοσίας του καθορίζεται από την απόφαση της Επιτροπής που κηρύσσει την αρχική αίτηση παραδεκτή (βλ. *Suker v. Turkey* (no.1) [GG], no. 26682/95 par. 40, ECHR 1999-IV) . Επίσης, θεωρεί, όπως και η Επιτροπή, ότι η καταγγελία υπό το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου 1 ήταν ξεχωριστή από τις καταγγελίες που κρίθηκαν παραδεκτές. Κατά συνέπεια το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να κρίνει την εν λόγω καταγγελία.

11. Η ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΗ ΕΝΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

29. Η Κυβέρνηση υπεστήριξε ότι ο αιτών, χρησιμοποιώντας την διαδικασία που προβλέπεται στο εδάφιο 23(1) και (4) του Νόμου 2510/1997, θα μπορούσε να αποφύγει τις συνέπειες της καταδίκης του. Επίσης δήλωσαν ότι θα μπορούσε να είχε υποβάλει αίτηση χάριτος σύμφωνα με το Άρθρο 47 παρ. 1 του Συντάγματος. Ωστόσο, η Κυβέρνηση αποδέχθηκε ότι ακόμη και εάν ο αιτών είχε αναγνωρισθεί ως αντιρρησίας συνείδησης σύμφωνα με το Νόμο 2510/1997 δεν θα μπορούσε να αναστρέψει τα αποτελέσματα της καταδίκης του.

30. Ο αιτών ισχυρίσθηκε ότι δεν γνώριζε την ύπαρξη της προθεσμίας ενός τριμήνου όπως προβλέπεται στο εδάφιο 23(1) και (4) του Νόμου 2510/1997 και έτσι έχασε την προθεσμία. Δε κάθε περίπτωση οι ανωτέρω διατάξεις ήταν «ασαφείς» και μόνο ελάχιστοι αντιρρησίες συνείδησης είχαν επιτύχει την διαγραφή προηγούμενων καταδικών από το ποινικό τους μητρώο.

31. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, ακόμη και εάν ο αιτών δεν είχε χάσει την προθεσμία που προβλέπεται στο εδάφιο 23(1) και (4) του Νόμου 2510/1997, ο ισχυρισμός του ότι δεν μπορούσε να υπηρετήσει στις ένοπλες δυνάμεις λόγω των θρησκευτικών του πεποιθήσεων θα εξεταζόταν από επιτροπή η οποία θα ενημέρωνε τον Υπουργό Εθνικής Αμύνης ως προς το εάν θα μπορούσε να αναγνωρισθεί ως αντιρρησίας συνείδηση. Η εν λόγω επιτροπή και ο Υπουργός δεν θα ήταν υποχρεωμένοι να δεχθούν τον ισχυρισμό του αιτούντος, καθώς, μέχρι τουλάχιστον ενός συγκεκριμένου βαθμού, διατηρούσαν διακριτικές εξουσίες. (βλ. παραγράφους 24 και 25 ανωτέρω). Επίσης έγινε αποδεκτό από τα μέρη ότι ακόμη και εάν ο αιτών επετύγχανε την διαγραφή της καταδίκης του από το ποινικό του μητρώο σύμφωνα με το εδάφιο 23(1) και (4) του Νόμου 2510/1997, δεν θα μπορούσε να αποκαταστήσει την ζημία την οποία υπέστη μέχρι τότε ως αποτέλεσμα της καταδίκης του. Για τον ίδιο λόγο ο αιτών δεν θα μπορούσε να είναι βέβαιος ότι η αίτησή του για απονομή χάριτος θα γινόταν δεκτή και, ακόμη και εάν γινόταν δεκτή, ο αιτών δεν θα μπορούσε να τύχει αποκατάστασης.

32. Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, οποιον βαθμό που η Κυβέρνηση θεωρείται ότι μπορεί να υποβάλλει προκαταρκτική ένσταση σχετικά με την κατάσταση του αιτούντος ως παθόντος στα πλαίσια του Άρθρου 34 της Συνθήκης, η εν λόγω ένσταση δεν είχε υποβληθεί όταν εξεταζόταν από την Επιτροπή το παραδεκτόν της αίτησης. Δεν υπήρχε τίποτε που να εμποδίζει την Κυβέρνηση από το να την υποβάλει σε εκείνο το στάδιο της διαδικασίας, καθώς ο Νόμος 2510/1997 είχε τεθεί σε ισχύ πριν την απόφαση της Επιτροπής σχετικά με τον παραδεκτόν της

υπόθεσης. Το Δικαστήριο κατά συνέπεια κρίνει ότι η Κυβέρνηση αποκλείεται από το να υποβάλει την εν λόγω προκαταρκτική ένσταση και την απορρίπτει (βλ. Nikolova v. Bulgaria [GC] no. 31195/96 par. 44, ECHR 1999-II).

111. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 14 ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 9

33. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο αιτών δεν κατήγγειλε την αρχική του καταδίκη για απείθεια. Ο αιτών κατήγγειλε ότι ο νόμος ο οποίος απέκλειε πρόσωπα τα οποία έχουν καταδικαστεί για κακούργημα από την θέση ορκωτού λογιστή δεν έκανε διάκριση μεταξύ προσώπων που έχουν καταδικαστεί λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων και προσώπων που έχει καταδικαστεί για άλλους λόγους. Ο αιτών επικαλέσθηκε το Άρθρο 14 της Συνθήκης σε συνδυασμό με το Άρθρο 9 όπου προβλέπεται :

Άρθρο 14

«Η απολαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που καθορίζονται στην Συνθήκη θα κατοχυρώνεται χωρίς καμία διάκριση για οποιονδήποτε λόγο όπως φύλο, φυλή, χρώμα, γλώσσα, θρησκεία, πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εθνική ή κοινωνική καταγωγή, σχέση με εθνική μειονότητα, ιδιοκτησία, γέννηση ή άλλη κατάσταση».

Άρθρο 9

«1. Κάθενας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το εν λόγω δικαίωμα συμπεριλαμβάνει την ελευθερία αλλαγής θρησκείας, πεποιθήσεων και την ελευθερία, είτε μόνος είτε συλλογικά

με άλλους δημόσια ή ιδιωτικά, να εκφράζει την θρησκεία ή πεποίθηση στην λατρεία, διδασκαλία, πρακτική και τήρηση.»

2. Η ελευθερία έκφρασης της θρησκείας ή των πεποιθήσεών του θα υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που προβλέπονται από το νόμο και είναι απαραίτητοι σε μία δημοκρατική κοινωνία για την προστασία του κοινού συμφέροντος ή της δημόσιας τάξης, υγείας ή ηθικής τάξης, ή για την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.»

3. Επιχειρήματα ενώπιον του Δικαστηρίου

34. Ο αιτών ισχυρίσθηκε ότι ο μη διορισμός του σε θέση ορκωτού λογιστή συνδεόταν απευθείας με την εκδήλωση των θρησκευτικών του πεποιθήσεων και ενέπιπτε στο Άρθρο 9 της Συνθήκης. Επείσησε προς τον σκοπό αυτό ότι δεν είχε διοριστεί επειδή είχε αρνηθεί να υπηρετήσει στις ένοπλες δυνάμεις, και με την άρνησή του αυτή εξέφρασε τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις ως μάρτυρας του Ιεχωβά. Ο αιτών περαιτέρω ισχυρίσθηκε ότι δεν εξυπηρετούσε κανέναν σκοπό το να αποκλειστεί κάποιος από το επάγγελμα του ορκωτού λογιστή επειδή είχε αρνηθεί να υπηρετήσει στις ένοπλες δυνάμεις λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων. Κατά την άποψη του αιτούντος ο νόμος δεν θα έπρεπε να αποκλείει κάθε πρόσωπο που είχε καταδικαστεί για κακούργημα. Η νομιμότητα του αποκλεισμού εξαρτάτο από την φύση της θέσης και από το παράπτωμα, συμπεριλαμβανομένων των κινήτρων του δράστη, τον χρόνο που είχε παρέλθει από την τελεση του παραπτώματος και την διαγωγή του δράστη έκτοτε. Υπό το φως των ανωτέρω, η αδυναμία των αρχών να

διορίσουν τον αιτούντα δεν ήταν απαραίτητη. Η κατηγορία των προσώπων στα οποία ανήκε ο αιτών, δηλαδή οι Μάρτυρες του Ιεχωβά των οποίων η θρησκεία επέβαλε λόγους για την άρνηση υπηρετήσης στις ένοπλες δυνάμεις, ήταν διαφορετική από την κατηγορία των περισσότερων άλλων δραστών. Η αδυναμία της Κυβέρνησης να συνυπολογίσει αυτή την διαφορά είχε ως αποτέλεσμα διάκριση που δεν είναι ανεκτή από το Άρθρο 14 της Συνθήκης σε συνδυασμό με το Άρθρο 9.

35. Η Κυβέρνηση ισχυρίσθηκε ότι το Άρθρο 14 της Συνθήκης δεν ίσχυε διότι τα γεγονότα της υπόθεσης δεν ενέπιπταν στο πλαίσιο του Άρθρου 9. Οι αρχές οι οποίες είχαν αρνηθεί να διορίσουν τον αιτούντα ως ορκωτό λογιστή δεν είχαν άλλη επιλογή από το να εφαρμόσουν έναν κανόνα που απέκλειε όλα τα πρόσωπα που είχαν καταδικαστεί για κακούργημα από παρόμοια θέση. Οι αρχές δεν μπορούσαν να ερευνήσουν τους λόγους που είχαν οδηγήσει στην καταδίκη του προσώπου. Λόγω της γενικότητάς του, ο εν λόγω νόμος ήταν ουδέτερος. Επίσης υπηρετούσε το δημόσιο συμφέρον. Ένα πρόσωπο το οποίο είχε καταδικαστεί για σοβαρό παράπτωμα δεν μπορούσε να διοριστεί σε δημόσια θέση και, κατ' επέκταση, σε θέση ορκωτού λογιστή. Αυτή η απαγόρευση έπρεπε να ήταν απόλυτη και δεν μπορούσε να γίνει διάκριση ανάλογα με την κάθε περίπτωση. Τα Κράτη είχαν ένα ευρύ περιθώριο αξιολόγησης στον χαρακτηρισμό ποινικών αδικημάτων ως κακούργηματα ή άλλως. Ο αιτών είχε διαπράξει ένα σοβαρό παράπτωμα αρνούμενος να εκπληρώσει αποπλη στρατιωτική υπηρεσία σε καιρό γενικής επιστράτευσης διότι είχε επιχειρήσει να αποφύγει μία πολύ σοβαρή υποχρέωση απέναντι στην κοινωνία και το Κράτος,

συνδεδεμένη με την αμυνα, ασφαλεία και ανεξαρτησία της χώρας. Ως εκ τούτου η ποινή δεν ήταν δυσανάλογη.

36. Η Κυβέρνηση επίσης τόνισε ότι το Δικαστήριο δεν ήταν αρμόδιο να εξετάσει την αρχική καταδίκη του αιτούντος. Σε κάθε περίπτωση, αυτό δεν είχε καμία σχέση με τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Η υποχρέωση για την εκπλήρωση στρατιωτικής θητείας ίσχυε για όλους τους άρρενες Έλληνες χωρίς καμία εξαίρεση ως προς την θρησκεία ή συνείδηση. Επιπλέον, ο αιτών είχε καταδικαστεί για απείθεια. Η πειθαρχία στον στρατό δεν μπορεί να εξαρτηθεί από το εάν ο στρατιώτης συμφωνεί με τις διαταγές που του δίνονται.

37. Υπό το φως όλων των ανωτέρω, η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι, εάν εφαρμοζόταν το Άρθρο 14, θα υπήρχε μία αντικειμενική και εύλογη αιτιολόγηση για την αδυναμία διάκρισης μεταξύ του αιτούντος και άλλων προσώπων καταδικασθέντων για κακούργημα. Δεν ήταν ανάγκη να τονισθεί ότι οι Έλληνες Ορθόδοξοι ή Καθολικοί Χριστιανοί θα αποκλείονταν επίσης από το επάγγελμα του ορκωτού λογιστή εάν είχαν διαπράξει κακούργημα.

38. Η Επιτροπή έκρινε ότι το Άρθρο 14 ήταν εφαρμοστέο διότι ήταν επαρκές ότι τα γεγονότα της υπόθεσης υπάγονταν στα πλαίσια του Αρθρου 9, και, κατά την κρίση της, υπήρχε μια παρέμβαση σχετικά με τα δικαιώματα που προστατεύονται από το εν λόγω Άρθρο στην παρούσα υπόθεση. Η Επιτροπή περαιτέρω έκρινε ότι το δικαίωμα της μη διάκρισης κατά την απόλαυση δικαιωμάτων που κατοχυρώνεται από την Συνθήκη παραβιάζετο όχι μόνο όταν τα Κράτη μεταχειρίζονταν διαφορετικά πρόσωπα σε ανάλογες καταστάσεις χωρίς να παρέχουν αντικειμενική και εύλογη

αιτιολόγηση, αλλά επίσης όταν Κράτη, χωρίς αντικειμενική και εύλογη αιτιολογία, αδυνατούσαν να μεταχειριστούν διαφορετικά πρόσωπα των οποίων οι καταστάσεις ήταν διαφορετικές. Στις συνθήκες της υπόθεσης, δεν υπήρχε αντικειμενική και εύλογη αιτιολογία για την αδυναμία των συνταξάντων των κανόνων που διέπουν την πρόσβαση στο εμπόγγεμα του ορκωτού λογιστή για την διαφορετική μεταχείριση προσώπων που είχαν αρνηθεί να υπηρετήσουν στις ένοπλες δυνάμεις λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων σε σχέση με πρόσωπα που είχαν καταδικαστεί για άλλα κακούργηματα.

B. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

39. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η καταγγελία του αιτούντος εμπίπτει και μπορεί να εξεταστεί σύμφωνα με το Άρθρο 14 της Συνθήκης σε συνδυασμό με το Άρθρο 9 για τους ακόλουθους λόγους.

40. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το Άρθρο 14 της Συνθήκης δεν υφίσταται αφ' εαυτού, αφού ισχύει μόνο σε σχέση με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που περιφρουρούνται από άλλες ουσιαστικές διατάξεις της Συνθήκης και των Πρωτοκόλλων της. Ωστόσο, η εφαρμογή του Αρθρου 14 δεν προϋποθέτει την παραβίαση μίας ή περισσοτέρων εκ των εν λόγω διατάξεων και από αυτή την άποψη είναι αυτοδύναμη. Για την εφαρμογή του Αρθρου 14 αρκεί τα περιστατικά μίας υπόθεσης να εμπίπτουν εντός του πλαισίου μίας άλλης ουσιαστικής διάταξης της Συνθήκης ή των Πρωτοκόλλων της (βλ. απόφαση Inze v. Austria της 28^{ης} Οκτωβρίου 1987. Series A. No. 126, p. 17, par. 36).

41. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο αιτών δεν διορίστηκε ως ορκωτός λογιστής συνεπεία της προηγηθείσας καταδίκης του για απείθεια συνισταμένη στην άρνησή του να φορέσει την στρατιωτική στολή. Έτσι αντιμετωπίστηκε διαφορετικά από τα άλλα πρόσωπα τα οποία είχαν υποβάλει αίτηση για την εν λόγω θέση βάσει της κατάστασής του ως καταδικασθέν πρόσωπο. Το Δικαστήριο θεωρεί η εν λόγω διαφορά μεταχείρισης γενικά δεν εμπίπτει εντός του πλαισίου του Άρθρου 14 στον βαθμό που συνδέεται με την πρόσβαση σε ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, του δικαιώματος ελευθερίας επαγγέλματος μη περιφρουρούμενου από την Συνθήκη.

42. Ωστόσο, ο αιτών δεν καταγγέλλει την διάκριση που κάνουν οι κανόνες που διέπουν την πρόσβαση στο επάγγελμα μεταξύ καταδικασθέντων προσώπων και άλλων. Η καταγγελία του περισσότερο αφορά το γεγονός ότι στην εφαρμογή του σχετικού νόμου δεν γίνεται διάκριση μεταξύ των προσώπων καταδικασθέντων για παραπτώματα που διεπράχθησαν αποκλειστικά λόγω των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων και προσώπων καταδικασθέντων για άλλα παραπτώματα. Υπό την έννοια αυτή το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο αιτών είναι μέλος των Μαρτύρων του Ιεχωβά, θρησκευτικής ομάδας αφοσιωμένης στον ειρηνισμό, και δεν υπάρχει τίποτε στην δικογραφία που να μην αποδεικνύει τον ισχυρισμό του αιτούντος ότι αρνήθηκε να φορέσει την στρατιωτική στολή μόνο επειδή θεώρησε ότι η θρησκεία του δεν του επέτρεπε να το πράξει. Κατόυσίαν το επιχείρημα του αιτούντος συνοψίζεται στο ότι υπέστη διάκριση κατά την άσκηση του δικαιώματος ελευθερίας της θρησκείας όπως κατοχυρώνεται από το Άρθρο 9 της Συνθήκης, με το να αντιμετωπισθεί όπως κάθε άλλο πρόσωπο καταδικασθέν για κακούργημα παρότι η

δική του καταδίκη ήταν αποτέλεσμα της ίδιας της άσκησης της εν λόγω ελευθερίας. Υπό την έννοια αυτή, το Δικαστήριο δέχεται ότι το «σύνολο των γεγονότων» που καταγγέλθηκαν από τον αιτούντα - το ότι αντιμετωπίστηκε ως πρόσωπο καταδικασθέν για κακούργημα σε σχέση με τον διορισμό του σε θέση ορκωτού λογιστή παρά το γεγονός ότι το παράπτωμα για το οποίο είχε καταδικασθεί ήταν αποτέλεσμα των θρησκευτικών του πεποιθήσεων - «εμπίπτει στο πλαίσιο μίας διάταξης της Συνθήκης», δηλ. του Άρθρου 9.

43. Για να καταλήξει σ' αυτό το συμπέρασμα, το Δικαστήριο, σε αντίθεση με την Επιτροπή, δεν κρίνει ότι είναι απαραίτητο να εξετασθεί εάν η αρχική καταδίκη του αιτούντος και η επακόλουθη άρνηση των αρχών να τον διορίσουν συνιστούσε παρέμβαση στα δικαιώματα υπό το Άρθρο 9 παρ. 1. Ειδικότερα, το Δικαστήριο δεν οφείλει να εξετάσει, στην παρούσα υπόθεση, το ερώτημα εάν, παρά την διατύπωση του Άρθρου 4 παρ. 3(β), η επιβολή παρόμοιων κυρώσεων σε αντιρρησίες συνείδησης σε υποχρεωτική ομολογιακή θητεία δύναται αφ'εαυτής να παραβιάσει το δικαίωμα ελευθερίας της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας που κατοχυρώνονται από το Άρθρο 9 παρ. 1.

44. Το Δικαστήριο έχει μέχρι τούδε θεωρήσει ότι το δικαίωμα υπό το Άρθρο 14 να μην γίνονται διακρίσεις κατά την απόλαυση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από την Συνθήκη παραβιάζεται όταν το Κράτος αντιμετωπίζει διαφορετικά πρόσωπα σε ανάλογες καταστάσεις χωρίς να παρέχει αντικειμενική και εύλογη αιτιολόγηση (βλ. απόφαση Inze που αναφέρεται ανωτέρω, σελ. 18, παρ. 41). Ωστόσο, το Δικαστήριο θεωρεί ότι αυτή δεν είναι η μόνη όψη της

απαγόρευσης διάκρισης στο Άρθρο 14. Το δικαίωμα μη διάκρισης κατά την απόλαυση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από την Συνθήκη παραβιάζεται επίσης όταν το Κράτος χωρίς αντικειμενική και εύλογη αιτιολόγηση αδυνατεί να μεταχειριστεί διαφορετικά πρόσωπα των οποίων οι καταστάσεις είναι σημαντικά διαφορετικές.

45. Έπεται ότι το Άρθρο 14 της Συνθήκης είναι σχετικό με την καταγγελία του αιτούντος και εφαρμόζεται στις συνθήκες της παρούσας υπόθεσης σε συνδυασμό με το Άρθρο 9 αυτής.

46. Το επόμενο ερώτημα που εξετάζεται είναι εάν υπήρξε συμμόρφωση προς το Άρθρο 14 της Συνθήκης. Σύμφωνα με την νομολογία του, το Δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει εάν η αδυναμία μεταχείρισης του αιτούντος διαφορετικά από άλλα πρόσωπα καταδικασθέντα για κακούργημα εξυπηρετούσε έννομο σκοπό. Εάν ναι, το Δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει εάν υπήρχε εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν και του σκοπού του οποίου η επίτευξη επιχειρήθηκε (βλ. ανωτέρω αναφερόμενη απόφαση Inze).

47. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι, ως ζήτημα αρχής, τα Κράτη έχουν έννομο συμφέρον να αποκλείουν κάποιους παραβάτες από το επάγγελμα του ορκωτού λογιστή. Ωστόσο, το Δικαστήριο επίσης θεωρεί ότι, σε αντίθεση με άλλες καταδίκες για σοβαρά ποινικά αδικήματα, μία καταδίκη για αρνηση για θρησκευτικούς ή φιλοσοφικούς λόγους να φορέσει κάποιος την στρατιωτική στολή δεν μπορεί να υπονοήσει οποιαδήποτε έλλειψη εντιμότητας ή ηθική φαυλότητα ικανή να υποσκάψει την ικανότητα του παραβάτη να ασκήσει το επάγγελμα. Ο αποκλεισμός του αιτούντος με την αιτιολογία ότι ήταν ακατάλληλο πρόσωπο δεν ήταν, καιά συνέπεια,

δικαιολογημένος. Το Δικαστήριο σημειώνει το επιχείρημα της Κυβέρνησης ότι πρόσωπα τα οποία αρνούνται να υπηρετήσουν την πατρίδα τους πρέπει να τιμωρούνται ανάλογα. Ωστόσο, σημειώνει επίσης ότι ο αιτών εξέτισε οικερητική της ελευθερίας ποινή για την άρνησή του να φορέσει την στρατιωτική στολή. Υπό τις συνθήκες αυτές το Δικαστήριο θεωρεί ότι η επιβολή περαιτέρω κυρώσεων στον αιτούντα ήταν δυσανάλογη. Έπεται ότι ο αποκλεισμός του αιτούντος από το επάγγελμα του ορκωτού λογιστή δεν εμεδίωκε έννομο σκοπό. Ως αποτέλεσμα, το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν υπήρχε αντικειμενική και εύλογη αιτιολόγηση για την μη μεταχείριση του αιτούντος διαφορετικά από άλλα πρόσωπα καταδικασθέντα για κακούργημα.

48. Είναι γεγονός ότι οι αρχές δεν είχαν άλλη επιλογή σύμφωνα με τη νομοθεσία από το να αρνηθούν να διορίσουν τον αιτούντα ως ορκωτό λογιστή. Ωστόσο, εν αντιθέσει με τα όσα φάνηκε να υποστηρίζει ο εκπρόσωπος της Κυβέρνησης κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, αυτό δεν μπορεί να απαλλάξει το εναγόμενο Κράτος από την ευθύνη του υπό την Συνθήκη. Το Δικαστήριο ουδέποτε απέκλεισε ότι η νομοθεσία μπορεί να βρεθεί σε απευθείας ρήξη με την Συνθήκη (βλ. μεταξύ άλλων, *Chassagnou and Others v. France* [GC] nos. 25088/94, 28331/95 and 28443/95, ECHR 1999-III). Στην παρούσα υπόθεση το Δικαστήριο θεωρεί ότι ήταν το Κράτος το οποίο έθεσε σε ισχύ την σχετική νομοθεσία η οποία παραβίασε το δικαίωμα του αιτούντος να μην υφίσταται διάκριση κατά την άσκηση του δικαιώματός του υπό το Άρθρο 9 της Συνθήκης. Το Κράτος έπραξε αυτό, με το να μην θεσπίσει κατάλληλες εξαιρέσεις στον κανόνα που αποκλείει

προσώπα που έχουν καταδικαστεί για κακούργημα από το επάγγελμα του ορκωτού λογιστή.

49. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι, υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 14 της Συνθήκης σε συνδυασμό με το Άρθρο 9.

IV. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 9 ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

50. Ο αιτών ισχυρίσθηκε ότι τόσο η αρχική του καταδίκη για απείθεια όσο και η επακόλουθη άρνηση των αρχών να τον διορίσουν ως ορκωτό λογιστή αποτελούσε παρέμβαση με το δικαίωμα έκφρασης των θρησκευτικών του πεποιθήσεων υπό το Άρθρο 9 της Συνθήκης. Η νομολογία της Επιτροπής ως προς το ότι η Συνθήκη δεν κατοχύρωνε το δικαίωμα των αντιρρησιών συνείδησης στην μη εκπλήρωση στρατιωτικής θητείας έπρεπε να εξεταστεί υπό το φως των σημερινών καταστάσεων. Εικονικά, όλα τα επί του παρόντος συμβεβλημένα Κράτη αναγνώριζαν το δικαίωμα της εναλλακτικής πολιτικής θητείας. Αν και το Δικαστήριο παραδεκτά δεν ήταν αρμόδιο να εξετάσει την παρέμβαση που εκπηγάζε από την αρχική καταδίκη του αιτούντος, ο αιτών ισχυρίσθηκε ότι η παρέμβαση που εκπηγάζει από τον μη διορισμό του δεν μπορούσε να θεωρηθεί απαραίτητη σε μία δημοκρατική κοινωνία.

51. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η άρνηση των αρχών να διορίσουν τον αιτούντα δεν συνιστούσε παρέμβαση στο δικαίωμά του υπό το Άρθρο 9 της Συνθήκης. Σε κάθε περίπτωση, ήταν απαραίτητη σε μία δημοκρατική κοινωνία. Κατά την χρονική στιγμή που ο αιτών αρνήθηκε να υπηρετήσει στις ένοπλες δυνάμεις, η Ελληνική νομοθεσία αναγνώριζε μόνο την δυνατότητα άοπλης στρατιωτικής

θηρείας διότι θεωρείτο ότι εάν δινόταν σε όλους το δικαίωμα εναλλακτικής πολιτικής θηρείας, θα γινόταν κατάχρηση αυτού του δικαιώματος. Ως εκ τούτου, η ποινή που του επιβλήθηκε δεν ήταν δυσανάλογη και ο κανόνας που απέκλειε πρόσωπα καταδικασθέντα για κακούργημα από ορισμένα επαγγέλματα, έπρεπε να εφαρμοσθεί χωρίς διακρίσεις.

52. Η Επιτροπή δεν θεώρησε απαραίτητο να εξετάσει το ζήτημα.

53. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι, αφού διαπίστωσε παραβίαση του Άρθρου 14 της Συνθήκης σε συνδυασμό με το Άρθρο 9 και για τους λόγους που εκτίθενται στην παράγραφο 43 ανωτέρω, δεν είναι απαραίτητο να εξετάσει εάν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 9 εξεταζομένου μόνου του.

V. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΠΑΡ. 1 ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

54. Ο αιτών επίσης κατήγγειλε ότι η διάρκεια της διαδικασίας που ήγειρε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας προσβάλλοντας τον μη διορισμό του, είχε ως αποτέλεσμα την παραβίαση του Άρθρου 6 παρ. 1 της Συνθήκης, το σχετικό μέρος της οποίας προβλέπει :

«Κατά τον καθορισμό των πολιτικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων... καθένας δικαιούται να τύχει ...εκδίκασης εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος από [α] ... το δικαστήριο...»

55. Ο αιτών ισχυρίσθηκε ότι το Άρθρο 6 παρ. 1 της Συνθήκης ίσχυε για την κρινόμενη διαδικασία του Συμβουλίου της Επικρατείας διότι δεν αφορούσε πρόσβαση σε δημόσια θέση αλλά σε ελευθέριο, αν και αυστηρά ρυθμιζόμενο, επάγγελμα. Επίσης, ισχυρίσθηκε ότι η

διαδικασία δεν ολοκληρώθηκε εντός εύλογου χρονικού διαστήματος. Η υπόθεση δεν αφορούσε πολύπλοκα νομικά ζητήματα. Τα ζητήματα τα οποία παραπέμφθηκαν στην ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν εγέρθηκαν από τον αιτούντα αλλά από το ίδιο το Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας. Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί καθυστέρηση μεγαλύτερη των επτά ετών.

56. Η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι το Άρθρο 6 παρ. 1 δεν ήταν εφαρμοστέο διότι η άρνηση διορισμού τους αιτούντος ήταν διοικητική πράξη που ενέπιπτε στην σφαίρα του δημοσίου δικαίου. Σε κάθε περίπτωση, από την υπόθεση ανέκυψαν σημαντικά συνταγματικά θέματα. Επίσης, οι δικηγόροι απεργούσαν για πολλούς μήνες το 1991, 1992, 1993 και 1994. Υπό το φως όλων των ανωτέρω και τον φόρτο υποθέσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας, επτά χρόνια ήταν εύλογο χρονικό διάστημα.

57. Η Επιτροπή έκρινε ότι το Άρθρο 6 ήταν εφαρμοστέο διότι, αν και ορκωτοί λογιστές διοριζόταν με διοικητική απόφαση, η απασχόλησή τους ήταν ανεξάρτητο επάγγελμα. Επίσης έκρινε ότι ανέκυπταν πολύπλοκα νομικά ζητήματα. Ωστόσο ο αιτών δεν ήταν υπεύθυνος για καμία από τις καθυστερήσεις. Επίσης, υπήρξαν δύο περίοδοι αδράνειας συνολικής διάρκειας σχεδόν τριών ετών για τις οποίες η Κυβέρνηση δεν προέβαλε καμία εξήγηση εκτός από τον φόρτο υποθέσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας. Κατά την κρίση της Επιτροπής, η διαδικασία δεν διήρκεσε εύλογο χρονικό διάστημα.

58. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, παρότι ρυθμίζεται από το διοικητικό δίκαιο, το επάγγελμα του ορκωτού λογιστή ήταν ένα από τα ελευθέρια επαγγέλματα στην Ελλάδα. Ως εκ

τούτου, η διαδικασία την οποία ήγειρε ο αιτών προς αμφισβήτηση της αδυναμίας των αρχών να τον διορίσουν σε θέση ορκωτού λογιστή παρενέβηκε στον καθορισμό των πολιτικών του δικαιωμάτων στα πλαίσια της έννοιας του Άρθρου 6 παρ. 1 της Συνθήκης (βλ., μεταξύ άλλων, the απόφαση König v. Germany, 28 Ιουνίου 1978, Series A no. 27, p. 32, par. 94).

59. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ξεκίνησε την 8^η Μαΐου 1989, όταν ο αιτών υπέβαλε την αίτησή του για αναθεώρηση και ολοκληρώθηκε την 28^η Ιουνίου 1996 όταν το Τρίτο Τμήμα του δικαστηρίου την απέρριψε. Διήρκεσε επτά χρόνια, ένα μήνα και είκοσι ημέρες.

60. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το εύλογον της διάρκειας της διαδικασίας πρέπει να αξιολογηθεί υπό το φως των ειδικών συνθηκών της υπόθεσης και με την βοήθεια των ακόλουθων κριτηρίων : της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, της διαγωγής των μερών, την διαγωγή των αρχών που χειρίσθηκαν την υπόθεση και του τι διακυβευόταν για τον αιτούντα (βλ. Laino v. Italy[GC], no. 33158/96 par. 18, ECHR 1999-I). Εργατικές διαφορές, με τις οποίες δύνανται να συγκριθούν διαφορές σε σχέση με την πρόσβαση σε ελεύθερο επάγγελμα, απαιτούν σε γενικές γραμμές ταχείες αποφάσεις (βλ. υπόθεση Vocaturro v. Italy της 24-5-1991, Series A no. 206-C, pp. 32-33, par. 17).

61. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η υπόθεση ενέχει νομικά ζητήματα αρκετά πολύπλοκα. Ωστόσο, ο αιτών δεν προκάλεσε οποιαδήποτε καθυστέρηση. Και υπήρξαν δύο περίοδοι αδράνειας συνολικής διάρκειας σχεδόν τριών ετών. Το πρώτο από αυτά τα χρονικά διαστήματα άρχισε την 8^η Μαΐου 1989

όταν ο αιτών ήγειρε την διαδικασία και τελείωσε την 18^η Απριλίου 1991, όταν το Τρίτο Τμήμα εκδίκασε για πρώτη φορά την υπόθεση. Το δεύτερο διάστημα άρχισε την 11^η Νοεμβρίου 1994, όταν η ολομέλεια του δικαστηρίου παρέπεμψε εκ νέου την υπόθεση στο Τρίτο Τμήμα και τελείωσε την 26^η Οκτωβρίου 1995 όταν το Τρίτο Τμήμα εξέδωσε την τελική απόφαση. Η μόνη εξήγηση την οποία προέβλεπε η Κυβέρνηση για αυτά τα διαστήματα αδράνειας ήταν ο φόρτος υποθέσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας.

ο2. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί αυτή την εξήγηση. Σύμφωνα με την νομολογία του, τα Συμβεβλημένα Κράτη οφείλουν να οργανώσουν το νομικό τους σύστημα με τέτοιο τρόπο ώστε τα δικαστήριά τους να μπορούν να κατοχυρώνουν το δικαίωμα το καθενός να τυγχάνει τελικής απόφασης επί διαφορές που άπτονται των πολιτικών δικαιωμάτων εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος (βλ. ανωτέρω αναφερόμενη υπόθεση Vocaturu). Υπό το φως όλων των ανωτέρω, και δεδομένου του γεγονότος ότι η διαδικασία αφορούσε το επαγγελματικό μέλλον του αιτούντος, το Δικαστήριο κρίνει ότι η διάρκεια της διαδικασίας δεν εκπλήρωσε την προϋπόθεση του «ευλόγου χρονικού διαστήματος».

ο3. Το Δικαστήριο καταλήγει, κατά συνέπεια, ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 6 παρ. 1 της Συνθήκης.

VI. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

ο4. Σύμφωνα με το Άρθρο 41 της Συνθήκης, «Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συνθήκης ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Συμβεβλημένου Κράτους επιτρέπει την πραγματοποίηση μόνο μερικής αποκατάστασης, το Δικαστήριο,

εάν είναι απαραίτητο, θα παρέχει δίκαια ικανοποίηση στον παθόντα».

A. Χρηματική αποζημίωση

65. Ο αιτών απαίτησε 84.140.000 Δραχμές ως χρηματική αποζημίωση, συμπεριλαμβανομένων περίπου 17.000.000 Δραχμών σε σχέση με απωλεσθέντες μισθούς για το διάστημα μεταξύ της άρνησης των αρχών να τον διορίσουν και της κατάργησης του μονοπωλίου του Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών. Προς υποστήριξη της απαίτησής του, ο αιτών τοχυρίσθηκε μία «έρευνα που διεξήχθη από το Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών και μία ιδιωτική εταιρία ορκωτών Λογιστών».

66. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η ελευθερία της θρησκείας δεν είχε σχέση με τις ανωτέρω ζημίες. Σε κάθε περίπτωση, τονισαν ότι καθ' όλη την διάρκεια του υπό εξέταση χρονικού διαστήματος, ο αιτών εργάσθηκε στον ιδιωτικό τομέα και ότι οι απαιτήσεις του δεν τεκμηριώθηκαν από κανένα επίσημο έγγραφο.

67. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, παρά τις γενικές παρατηρήσεις της Κυβέρνησης σχετικά με την σχέση μεταξύ ελευθερίας της θρησκείας και χρηματικής αποζημίωσης, δεν αμφισβητήθηκε ότι, εάν οι αρχές δεν είχαν αρνηθεί να διορίσουν τον αιτούντα σε θέση ορκωτού λογιστή, θα ελάμβανε εισόδημα σχετικό με την επαγγελματική του δραστηριότητα τουλάχιστον μέχρι την κατάργηση του μονοπωλίου του Ινστιτούτου Ορκωτών Λογιστών. Ωστόσο, το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι ο αιτών δεν ήταν άνεργος κατά την διάρκεια του εν λόγω χρονικού διαστήματος. Επίσης, ο αιτών δεν έχει αποδείξει ότι το εισόδημα που θα

είχε λάβει ως ορκωτός λογιστής θα υπερεβαίνε το εισόδημα που είχε πράγματι λάβει απασχολούμενος στον ιδιωτικό τομέα κατά το αντίστοιχο χρονικό διάστημα. Το Δικαστήριο κατά συνέπεια, δεν αναγνωρίζει στον αιτούντα καμία χρηματική αποζημίωση.

Β. Αποζημίωση για ηθική βλάβη

88. Ο αιτών απαίτησε το ποσό των 15.000.000 Δραχμών ως αποζημίωση για ηθική βλάβη.

89. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι δεν αποδείχθηκε σχέση αιτίας αποτελέσματος μεταξύ της παραβίασης της Συνθήκης και του ανωτέρω ποσού. Σε κάθε περίπτωση, ήταν απαίτηση ηταν υπερβολική.

90. Το Δικαστήριο κρίνει ότι ο αιτών υπέστη κάποια ηθική ζημία χρηματικά ως αποτέλεσμα της παραβίασης του δικαιώματος του υπό το Άρθρο 6 παρ. 1 της Συνθήκης σε σχέση με εκδίκαση της υπόθεσης εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος και του δικαιώματος του υπό το Άρθρο 14 σε συνδυασμό με το Άρθρο 9 να μην υπόκειται σε διακρίσεις κατά την άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας της θρησκείας. Η διάρκεια της διαδικασίας θα πρέπει να δημιουργήσει στον αιτούντα παρατεταμένη ανασφάλεια και άγχος σχετικά με το εάν μπορούσε να ακολουθήσει την επαγγελματική δραστηριότητα που επιθυμούσε. Επίσης, η παραβίαση του Άρθρου 14 της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το Άρθρο 9 έλαβε χώρα κατά την λήψη των αποφάσεων σχετικά με την πρόσβαση του αιτούντος σε επάγγελμα, η οποία αποτελεί κεντρικό σημείο στην διαμόρφωση των σχεδίων στην ζωή ενός προσώπου. Αξιολογώντας στα πλαίσια μίας ορθής και δίκαιης βάσης, το Δικαστήριο επιδικάζει υπέρ του

αιτούντος το ποσό των 6.000.000 Δραχμών ως αποζημίωση για ηθική βλάβη.

Γ. Έξοδα και δαπάνες

/1. Ο αιτών απαίτησε το ποσό των 6.250.000 Δραχμών σε σχέση με έξοδα και δαπάνες που πραγματοποίησε σε σχέση με την οικεία διαδικασία και της Συνθήκης. Το ποσό αυτό συμπεριελάμβανε 250.000 Δρχ. δικηγορική αμοιβή για την εκπροσώπησή του ενώπιον των διοικητικών αρχών, 1.700.000 Δρχ. για δικηγορική αμοιβή για την διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, 500.000 Δρχ. δικηγορική αμοιβή για την διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, 2.000.000 Δρχ για δικηγορική αμοιβή για την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, 1.300.000 Δρχ για έξοδα κινήσεως και διατροφής σε σχέση με την παράσταση του αιτούντος και του συνηγόρου του στην δίκη ενώπιον του Δικαστηρίου και 500.000 Δρχ. για διάφορες δαπάνες.

/2. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η απαίτηση μπορεί να χορηγηθεί μόνο στον βαθμό κατά τον οποίο τα έξοδα και οι δαπάνες πραγματικά και απαραίτητα πραγματοποιήθηκαν και ηταν εύλογα ως προς τον επιμερισμό.

/3. Το Δικαστήριο συμφωνεί με την Κυβέρνηση ως προς την δοκιμή που θα εφαρμοσθεί ούτως ώστε τα έξοδα και οι δαπάνες να συμπεριληφθούν σε επιδίκαση υπό το Άρθρο 41 της Συνθήκης (βλ. μεταξύ άλλων αρχών, ανωτέρω αναφερόμενη υπόθεση Nikolova, par. 79.) Επίσης, θεωρεί ότι η απαίτηση του αιτούντος είναι υπερβολική. Το Δικαστήριο κατά συνέπεια επιδικάζει υπέρ του αιτούντος το ποσό των 3.000.000 Δρχ. για τον σκοπό αυτό.

Δ. Τόκος Υπερήμερίας

74. Σύμφωνα με τα στοιχεία που διαθέτει το Δικαστήριο, το επίσημο ποσοστό τόκου που ισχύει στην Ελλάδα κατά την ημερομηνία υιοθέτησης της παρούσας απόφασης είναι 6% ετησίως .

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΑ

1. Απορρίπτει την αρχική ένσταση της Κυβέρνησης
2. Αποφασίζει ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 14 της Συνθήκης σε συνδυασμό με το Άρθρο 9.
3. Αποφασίζει ότι δεν υφίσταται ανάγκη να εξετάσει εάν υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 9 της Συνθήκης κρινομένου μεμονωμένα.
4. Αποφασίζει ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 6, παρ. 1 της Συνθήκης.
5. Αποφασίζει
 - (α) ότι το εναγόμενο Κράτος θα καταβάλλει στον αιτούντα, εντός τριών μηνών, τα ακόλουθα ποσά :
 - (I) 6.000.000 (έξι εκατομμύρια) Δρχ. για ηθική ζημία
 - (II) 3.000.000 (τρία εκατομμύρια) Δρχ. για έξοδα και δαπάνες,
 - (α) ότι απλός τόκος στο ετήσιο ποσοστό 6% θα είναι πληρωτέος από την ημερομηνία λήξης της ανωτέρω αναφερόμενης τρίμηνης προθεσμίας μέχρι πλήρους εξοφλήσεως.
6. Απορρίπτει ως προς τα λοιπά την απαίτηση του αιτούντος για δίκαιη ικανοποίηση.

Συνιάχθηκε στην αγγλική και γαλλική γλώσσα και δημοσιεύθηκε στην δημόσια συνεδρίαση που έλαβε χώρα στο

Κατάστημα του Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο
Στρασβούργο, την 6^η Απριλίου 2000.

/Υπογραφή/ Luzius WILDHABER
Πρόεδρος

/Υπογραφή/ Maud DE BOEK-BUQUICCHIO
Αναπληρωτής Γραμματέας

Ακριβής μετάφραση από το
αγγλικό πρωτότυπο έγγραφο.
Η μεταφράστρια Μαρία Βράνα

